

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 378.1.014.24

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-2>**Дугінець Г.В.**

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри світової економіки,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3708-3666>

Моравська І.В.

директор,
ТОВ «Ліцей політики, економіки, права та іноземних мов»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5242-7711>

Duginets Ganna

State University of Trade and Economics

Moravska Inha Lyceum of Politics, Economics,
Law and Foreign Languages, LLC

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИВАТНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

З кінця ХХ століття посилення процесів глобалізації призводить до трансформації світового ринку освітніх послуг, який приймає форму транскордонної освіти. Це сприяє розвитку освітньої конкуренції, яка спонукає країни підвищувати свою міжнародну конкурентоспроможність, в тому числі за рахунок поєднання національної культурної ідентичності та міжнародних стандартів освітніх послуг. І саме заклади початкової та середньої освіти, які є одними з головних компонентів, що формують систему цінностей і переконань у суспільстві, на першому етапі залучають своїх учнів до міжнародного середовища. Запропоновано використання закордонного досвіду з метою вирішення питань зменшення плинності вчителів і підвищення спроможності інтернаціоналізації українських закладів середньої освіти: перехід від школи знань до школи компетентностей; персоналізація освіти; полегшення на державному рівні доступу до національних і міжнародних наукових інфраструктур; поглиблення співпраці з науковою діаспорою; розробка МОН механізму міжнародної мобільності вчителів українських закладів середньої освіти.

Ключові слова: глобалізація, ринок освітніх послуг, інновації, інтернаціоналізація, приватні заклади освіти.

INTERNATIONALIZATION OF EUROPEAN PRIVATE SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Since the end of the twentieth century, the intensification of globalization processes has led to the transformation of the global education market, which takes the form of cross-border education. These processes contribute to the intensification of educational competition, which encourages countries to increase their international competitiveness, including by combining national cultural identity and international standards of educational services. Primary and secondary education institutions, one of the main components that form the system of values and beliefs in society, are the first to involve their students in the international environment. Strengthening the involvement of Ukrainian educational institutions in these processes is especially relevant in the context of preserving and developing the demographic potential of our country as one of the critical factors in the strategy of rebuilding the Ukrainian economy in the context of full-scale armed aggression by rf. Given the global experience of comparing the efficiency of educational institutions of different ownership forms, the concentration on private educational institutions is relevant. The analysis of the peculiarities of the transformation of the private segment of educational services in recent years and the study of foreign internationalization practices in general secondary education confirms the growing competition in the market of educational services, which forces institutions to improve the quality of educational services through the implementation of an effective model of internationalization of educational institutions. It is proposed to use foreign experience to address the issue of reducing teacher turnover and increasing the capacity of internationalization of Ukrainian secondary education institutions: transition from a school of knowledge to a school of competencies; personalization of education; facilitating access to national and international scientific infrastructures at the state level; deepening cooperation with the scientific diaspora; development of a mechanism for international mobility of teachers of Ukrainian secondary education institutions by the Ministry of Education and Science.

Keywords: globalization, the market of educational services, innovations, internationalization, private educational institutions.

JEL Classification: F29, I21, J19

Постановка проблеми. Глобальні процеси з кінця ХХ століття посилюють вплив на світовий ринок освітніх послуг, який стрімко зростає, збільшується кількість експортерів, щоб задовольнити зростаючий попит на якісні освітні послуги у світі. Можна стверджувати, що даний сектор з ХХІ століття починає працювати на глобальному рівні, формуючи новий сегмент освітніх послуг – транскордонна освіта (більш детально див. [20]). Так з 2000 року кількість міжнародних філіальних кампусів (МФК), які є ключовим елементом транскордонної освіти, стрімко і неухильно зростає у всьому світі. У 2002 році існувало лише 24 МФК, але до 2017 року їхня кількість зросла до понад 300 по всьому світу [15]. Наразі найбільшими провайдерами є «західні» країни, зокрема Сполучені Штати Америки (США), Австралія, Сполучене Королівство (Велика Британія), Франція. Більше того, більшість цих МФК розташовані на Близькому Сході та в Азії [16]. Створення таких філіалів вважається однією з найкращих стратегій для підвищення якості національної вищої освіти, а також для посилення розвитку людського капіталу [31].

Розвиток освітньої конкуренції в світі сприяє мобільності студентів, яка надає країнам можливість підвищити свою міжнародну конкурентоспроможність, розвиваючи національну культурну ідентичність та цінності, отримуючи глобальні освітні переваги та підвищуючи свою глобальну обізнаність. Крім того, саме заклади початкової та середньої освіти на першому етапі залучають своїх учнів до міжнародного середовища. Також слід зазначити що, ці заклади є одними з головних компонентів, що формують систему цінностей і переконань у суспільстві.

Питання відбудови української економіки в умовах повномасштабної збройної агресії, а також в процесі інтеграції держави в європейський простір актуалізують потребу вивчення міжнародного досвіду управління міжнародними взаємовідносинами в сфері освіти. Задля збереження демографічного потенціалу країни та його відновлення має бути визначена система забезпечення якості освітніх послуг, визначені тенденції та ефективні моделі організаційно-економічного механізму організації закладів освіти, що дозволить відповідати викликам часу, вимогам міжнародного суспільства, в результаті – нарощувати потенціал інтернаціоналізації української сфери освіти та створювати резерви для соціально-економічного відновлення та розвитку нашої країни.

Інтернаціоналізація закладів освіти – це фундамент, який забезпечує глобальне середовище для формування в учнів знань, умінь і навичок інтернаціональної компетентності [9]. Компетентність інтернаціоналізації можна розвивати і зміцнювати, інтегруючи різні ресурси через глобальну співпрацю закладів освіти [25]. Інтернаціоналізація закладів освіти включає перш за все пропозицію міжнародних освітніх курсів і заходів, надання адміністративних послуг, які підтримують інтернаціоналізацію, і створення середовища в кампусі для глобальних зв'язків [30]. Зокрема, саме інтернаціоналізація передбачає створення відповідного середовища, що відповідає потребам виховання громадян світу. Крім того, важливо створити та впроваджувати в національній сфері освіти відповідні керівні принципи, щоб спрямувати зусилля, пов'язані з покращен-

ням інтернаціоналізації середовища початкових та середніх закладів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та методичною основою для проведення дослідження стали наукові праці, що присвячені трансформації ринку освітніх послуг в умовах глобалізації. Враховуючи наявні ідентичні вихідні умови найбільшої уваги заслуговують праці, в яких досліджується досвід інтернаціоналізації освітніх закладів Близькосхідних та Азійських країн з європейськими та американськими освітніми закладами різного рівня.

Так в дослідженні Т. Бунелла ідентифіковано, як ситуативний і опортуністичний франчайзинг елітних англійських приватних шкіл, починаючи з гіперкапіталістичного експорту «бренду» коледжу Далвіч на Пхукет у 1996 році, призвів до появи квазі-ринку за участю «коледжу-сателіта». Автор аналізує розвиток цього освітнього експерименту і доводить виникнення «другої хвилі» розвитку ринку приватних освітніх послуг, як наслідок прийняття Закону про благодійність Англії та Уельсу 2006 року. Цей закон змусив елітні приватні школи, що мають статус благодійних, субсидувати місця для студентів з низькими доходами та призвів до поширення моделі коледжу-сателіта на більш систематичній основі за межами Азії [10].

В свої подальших роботах Т. Бунелл та його послідовники досліджують відкриття в країнах Близького Сходу та Південно-Східної Азії «філій-супутників» елітними приватними школами, розташованими переважно в Англії, які виступають як «коледжі-засновники». Автори доводять, що поява цих шкіл відбувається відповідно до постійної інтенсифікації та диверсифікації глобальної освітньої індустрії. Це означає значну зміну способів легітимації, на які зазвичай покладаються британські елітні школи (більш детально див. [11; 12]).

Корисним для нашого дослідження є результати, які були отримані науковцями з Філіппін [13]. Інтернаціоналізація базової освіти на Філіппінах має вирішальне значення для формування глобальних компетентностей, поглиблення міжкультурного взаєморозуміння та підвищення конкурентоспроможності країни у світі, що швидко глобалізується. Результати показали, що школи в основному були підготовлені до інтернаціоналізації в частині навчальної програми та обслуговування учнів, але не були готові в таких сферах, як кваліфікація вчителів та модернізація приміщень. Причому основними перешкодами є застарілі електронні бібліотеки та ІКТ-послуги, інституційні виклики в країні, проблеми громади, а також відсутня мотивація викладачів до підвищення кваліфікації.

Також викликає увагу дослідження групи науковців з Тайваню, які запропонували індикатори інтернаціоналізації шкіл для початкових і середніх шкіл, які могли б слугувати орієнтиром для шкіл Тайваню та інших міжнародних контекстів, які прагнуть інтернаціоналізації, особливо в азіатських країнах і регіонах, таких як Японія, Південна Корея, В'єтнам, Гонконг і Сінгапур. Ці країни мають схожі риси: навчальні програми контролюються урядом і мають високу інтенсивність екзаменів (більш детально [14]).

Пріоритетність приватних закладів в сфері освіти більшості країн світу можна пояснити більш високою вмотивованістю учнів цих закладів щодо отримання

кращих результатів навчання. Ця теза знаходить підтвердження в дослідженні впливу приватних середніх шкіл на успішність учнів у Франції [22]. Автор, використовуючи зіставлення балів схильностей на значній базі даних приватних шкіл Франції, довів, що відвідування приватної школи має великий і значний вплив на успішність навчання. Бали хлопчиків та дівчат у приватних школах були вищими за результатами стандартизованих тестів у дев'ятому класі муніципальних шкіл. Такий результат, на нашу думку, можна пояснити тим, що муніципальні установи викладають виключно французькою, а приватні школи у Франції пропонують і національні дипломи, і програми Міжнародного бакалаврату. А також частина з них працює за британською чи американською системою, з навчанням англійською мовою та отриманням відповідних атестатів. Тобто можливість та потенціал інтернаціоналізації у приватних закладах освіти вище ніж у державних установ.

В контексті досягнення мети дослідження також слід звернути увагу на необхідність вирішення проблеми зменшення плинності вчителів і зміцнення потенціалу інтернаціоналізації навчальних закладів України, в тому числі приватних. В науковому середовищі питання міграції в умовах воєнного стану досліджуються через призму економічного розвитку [3; 6]; на базі аналізу загальних проблем сфери освіти [1; 4] або обґрунтування особливостей торгівлі освітніми послугами, маркетингу, стратегії виходу закладів вищої освіти на міжнародний ринок освітніх послуг (наприклад [1; 7; 8]). Між тим варто зазначити, що в сфері загальної середньої освіти на міжнародну рівні представлена набагато меншою кількістю країн, зокрема Великою Британією, США та Швейцарією. Також, попри численні публікації щодо дослідження світового досвіду інтернаціоналізації закладів вищої освіти, комплексних досліджень окресленого кола питань в закладах середньої освіти України недостатньо.

Мета статті полягає у ідентифікації світового досвіду інтернаціоналізації приватних закладів освіти з метою визначення кращих напрацювань для імплементації в українських реаліях сьогодення.

Вклад основного матеріалу дослідження. Освіта в економічно розвинених країнах вважається ключовим фактором сприяння економічному зростанню та передбачає використання значних ресурсів. Наприклад, в країнах АТЕС загальні витрати на освіту становлять щонайменше 1600 мільярдів доларів США на рік або 6,7% ВВП. Економічні дослідження показали, що вища освіта має важливий вплив на економіку всіх країн, а початкова та середня сприяє зростанню економіки країн з низьким доходом та країн, що розвиваються (наприклад див. [28]).

Частка приватних витрат на освіту є значною в Австралії, Канаді, Сполученому королівстві та Ізраїлі приватні кошти становлять ця частка приблизно 25% усіх освітніх витрат. У Японії, Кореї, США і Чилі перевищує 30%. У більше, ніж половині країн, що розвиваються, рахунки приватних витрат становлять понад 10% загальних витрат на освіту [17].

Приватні доходи від освіти є високими як для розвинутих країн, так і для країн, що розвиваються, тому люди мають стимул інвестувати в освіту. Освіта також є хорошою страховкою від безробіття, особливо в контексті економічного спаду. Зростаючий розмір приват-

них витрат має важливі наслідки для структури освітнього ринку та його виходу на міжнародний рівень.

У світі спостерігається зріст загальної кількості студентів. За період з 1965 по 1995 роки число студентів, які навчалися у закладах вищої освіти всіх країн, збільшилося у 6 разів (з 13 млн до 82 млн осіб). Сьогодні в університетах світу навчається більше 100 млн студентів. По прогнозу ЮНЕСКО до 2030 року загальна кількість студентів світу буде більше 260 млн осіб [24].

В сучасних умовах в систему освіти активно входить інформаційно-комунікаційні технології. Навчальний процес пропонує міждисциплінарні підходи, дозволяє більшу гнучкість у виборі курсів навчання. Велике значення надається розвитку дистанційного навчання. В глобальному масштабі відбувається зростання впливу англо-американської системи освіти на ринку освітніх послуг всіх рівнів. Світовий ринок освіти можна умовно поділити на три конкуруючі між собою ринки: ринок Північної Америки, європейський ринок, Нова Зеландія і Японія. Інвестиції в цю сферу тут вважаються найбільш вигідною формою інвестування.

Глобалізація освіти – суперечливий, нерівномірний процес, який постійно змінює форми і методи існування. Аналогічно ТНК, які успішно працюють в різних галузях економіки, створюються освітні ТНК – здебільшого приватні організації, але з міцно. Державною підтримкою: NASFA (США), DAAD (Німеччина), British Council (Великобританія), CIMO (Фінляндія), IDP Education (Австралія), EduFrance (Франція) тощо [24].

ТНК займаються створенням спеціалізованих освітніх центрів – корпоративних університетів, в яких пропонується чергування роботи і навчання. За такими програмами навчаються більше 10% студентів США [17].

За останні десятиліття значні зміни відбуваються в структурі, управлінні та фінансуванні освітніх закладів державного сектору. Водночас зростає попит на якісну освіту міжнародного рівня. У цьому контексті приватна освіта відіграє провідну роль. В більшості розвинених країн на початковому та середньому рівнях переважає кількість осіб, які навчаються в державних закладах, так само і в країнах, що розвиваються.

Важливою особливістю торгівлі освітніми послугами є зростання міжнародної мобільності не тільки студентів, а й програм та установ. Підтримкою цієї мобільності є інноваційне використання інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують альтернативні способи надання освітніх послуг, що дає можливість залучати велику кількість партнерів, починаючи від навчальних закладів і закінчуючи корпораціями, починає активно використовуватися франчайзинг академічних програм. При цьому комерційна присутність передбачає ситуацію, коли постачальник послуг встановлює свою присутність на території іншої країни шляхом створення філій, кампусів.

Слід зазначити, що статистичні дані щодо міжнародної торгівлі освітніми послугами обмежені, різні показники свідчать про те, що основною тенденцією за останні кілька десятиліть було швидке розширення сектора. На Східну Азію та Тихоокеанський регіон припадає понад 33% всіх студентів за кордоном. У сукупності Сполучені Штати, Велика Британія та

Австралія приваблюють близько 50% усіх студентів за кордоном [17].

Згідно з даними платіжного балансу за оцінками СОТ до 10 найбільших експортерів освітніх послуг увійшли Сполучені Штати, Австралія, Велика Британія та Канада. До десятки найбільших імпортерів увійшли Корея, США, Німеччина та Індія. Країни, що розвиваються, також стають все більшими імпортерами освітніх послуг [27].

За останні десятиліття масштаби міжнародних філій навчальних закладів розширюються і більше уваги приділяється отриманню прибутку. Кампуси-філії заснують не лише заклади країн з розвинутою економікою, але й заклади країн, що розвиваються. Наприклад, ряд азіатських навчальних закладів з Індії, Китаю, Малайзії та Сінгапуру створили спільні заклади в інших азіатських країнах та Африці [17].

Незважаючи на те, що кількість філій та їх розташування зростає, вони не розширюються так швидко, як угоди про франшизу, за яких освітня програма пропонується місцевим партнерам, не вимагаючи фізичних інвестицій з боку іноземних держав. Створення філіального кампусу вимагає серйозних початкових інвестицій у землю, інфраструктуру та обладнання, а також найму працівників. Крім того філії, потребують чіткої політики та нормативної бази, яка забезпечує достатню стабільність, щоб заохотити постачальника інвестувати капітал для довгострокової діяльності.

Продовж останніх двох десятиліть розвиток інтернаціоналізації шкіл в основному зосереджувався на контексті вищої освіти [23]. Наприклад, інтернаціоналізація є спільною метою вищої освіти в Гонконзі з 1990-х років, яка досягається головним чином через прагнення до англійської мови як засобу навчання та мобільності студентів і викладачів [18]. У Сінгапурі нерелігійна платна середня школа для хлопчиків Singapore High на початку XXI століття була визнана лідером інтернаціоналізації освіти, який впливає на політику навчальних програм з метою просування корпорації на світовий ринок та університети інших країн (детально див. [26]). Однак питання інтернаціоналізації освіти вийшло за межі вищої освіти і стає все більш поширеним явищем у системі повної загальної освіти для забезпечення молоді космополітичним капіталом і відповідними можливостями для майбутнього. Крім того, як свідчить світова практика, показники інтернаціоналізації шкіл для вищої освіти можуть бути непридатними для початкової та середньої школи (наприклад [29; 30]).

Для досягнення мети дослідження проаналізуємо досвід приватних шкіл-пансіонів в Швейцарії, в яких успішно працює універсальна шкільна програма Міжнародний бакалаврат, основою якої є полікультурність освіти. Мовна та культурна диверсифікація Швейцарії вплинули і на її систему освіти. Країна надає високоякісну сучасну освіту і для того, що відповідати вимогам часу, Швейцарія постійно вдосконалює свою систему освіти для забезпечення полікультурності навчального процесу середньої ланки освіти в приватних школах-пансіонах. В країні працює близько 250 приватних шкіл-пансіонів. Деякі з них починають свою історію кінця XIX століття. Але більшість закладів такого типу відчинили свої двері протягом XX століття, вони пропонують різноманітні освітні

програми, спортивні заходи та екскурсійно-розважальні програми, які вже здобули міжнародне визнання. Так приватні школи Швейцарії акредитовані різними освітніми установами: Радою міжнародних шкіл (The Council International Schools – CIS), Європейською радою міжнародних шкіл (The European Council of International Schools – ECIS), Асоціацією шкіл та коледжів Нової Англії (The New England Association of Schools and Colleges – NEASC), Організацією Міжнародного бакалаврату (The International Baccalaureate Organization – IBO), Асоціацією "Круглий квадрат" (Round Square) тощо.

Особливістю приватних шкіл Швейцарії є їх орієнтація на іноземних студентів. Наприклад в Американській школі Лейзін (Leysin American School) та Школі Ле Розе навчаються діти 60 національностей, в Коледжі дю Леман (Collège du Leman) – навчаються учні близько 120 національностей (посилання). Навчання в швейцарських міжнародних школах здійснюється англійською мовою, але є багато шкіл, які є двомовними. В них навчання ведеться вчителями-носіями з Франції, Бельгії, Канади французькою мовою та англійською, вчителями зі Сполученого Королівства, Австралії, Ірландії (Institut Le Rosey).

Аналізуючи програми навчання в приватних школах Швейцарії, також слід відзначити їх різноманіття. Пропонуються різні варіанти навчання: за швейцарською федеральною програмою Matura, німецькою програмою середньої школи Abitur, французькою Baccalaureat, італійською Maturita, британською з отриманням сертифікату про середню освіту General Certificate of Secondary Education, американською High School Certificate та за універсальною шкільною програмою Міжнародний бакалаврат.

Міжнародний бакалаврат (IB) – це універсальна шкільна програма, яка була розроблена в Швейцарії в 1968 році та поєднує здобутки програм середньої школи різних країн світу. IBO пропонує три послідовні програми міжнародної освіти з наданням сертифікату:

1. Primary Years Programme (PYP) – програма початкової школи для дітей 3–12 років.
2. Middle Years Programme (MYP) – програма середньої школи.
3. Diploma Programme (DP) – програма старшої школи (16-19 років) є цілеспрямованою підготовкою студентів до навчання у закладах вищої освіти (<https://www.ibo.org>).

За програмами IB навчається 940 000 студентів у 3255 школах в 141 країні світу. У Швейцарії за зазначеною програмою працює 38 шкіл [17]. Станом на сьогодні програму IBO впроваджують також приватні школи в Україні, зокрема Печерська міжнародна школа та Київська міжнародна школа.

Можна вважати, що український національний ринок освітніх послуг рухається в напрямку глобалізації та Україна є як імпортером, так і експортером в зазначеному секторі. Але фундаментом як для виробників, так і споживачів є ринок освітніх послуг в сфері загальної середньої освіти. На шляху до вступу нашої держави до Європейського союзу, в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови країни ми стикаємося з новими викликами часу. Можна стверджувати, що стираються кордони, Україна очікує потужні іноземні інвестиції, що викликає потребу в спеціалістах між-

народного рівня. Також час зумовлює переміщення населення до країн Європи, що формує попит на інтегровані, білінгвальні/полікультурні програми в сфері загальної середньої освіти.

Цей сектор ринку освітніх послуг в Україні сьогодні є тільки на стадії формування. Станом на квітень 2021 року в Україні функціонувало 14 873 закладів загальної середньої освіти й лише близько 2% з них є приватними (МОН України, 2021)). Так на ринку освітніх послуг представлено ряд приватних Міжнародних шкіл, які успішно поєднують українську програму з американською, британською, французькою, німецькою, надаючи учням можливість отримати український атестат одночасно з атестатом іншої країни, а згодом безперешкодно вступити в університет обраної країни.

Міжнародна французька школа – це унікальна школа, яка працює за інтегрованою французько-українською програмою та має 4 мови навчання (французька, українська, англійська та іспанська).

Французький ліцей Анни Київської – заснована у 1994 році, школа належить до міжнародної мережі шкіл від Агенції Французької Освіти за кордоном (AEFE), що створена Міністерством зовнішніх справ Франції та Міністерством Європи. Усі учні закладу навчаються за програмою затвердженою Міністерством освіти Франції, яка фіксує предмети та кількість годин навчання. Із самого першого випуску і по сьогодні, всі випускники успішно складають іспити на бакалаврате (французький аналог ЗНО) та отримують диплом про середню освіту. У учнів також є опція здачі українського ЗНО.

Німецько-українська школа – це міжнародна міжкультурна школа, яка отримала ліцензію від українських органів контролю за шкільною освітою та була визнана і отримує підтримку від Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина. Вона послідовно надає початкову та загальну середню освіту (I ступеню, а з 2016/17 років – II ступеню) гімназійного типу. Після успішного складання випускних іспитів у кінці 10-го класу учні за підтримки вільної землі Саксонії можуть готуватись до іспитів на абітур (атестат зрілості). В закладі також можна отримати Німецький мовний диплом (Deutschen Sprachdiplom) та Кембриджський сертифікат знання англійської мови за різними ступенями володіння мовою (Cambridge Assessment English).

Британська міжнародна школа – це офіційно зареєстрована Кембриджська міжнародна школа. Британська міжнародна школа в Україні виросла з часу свого заснування у 1997 році і зараз об'єднує 4 кампуси у двох містах, пропонує високоякісну освіту місцевим та іноземним учням віком від 3 до 18 років, є членом у COBIS (Рада британських міжнародних шкіл) та Black Sea Schools Group (Група шкіл країн узбережжя Чорного моря).

Міжнародна бордингова школа пропонує навчальний план, який забезпечує гармонійне поєднання предметів української та міжнародної програми. Викладання предметів міжнародної програми здійснюється англійською мовою. Після 11 класу школярі отримують свідоцтво української школи, а також атестат міжнародної школи за вибором (британська, американська, канадська). Пропонується також для учнів повний пансіон – 5–7 днів/тиждень.

Ліцей політики, економіки, права та іноземних мов вже декілька років успішно реалізує проект підготовки учнів старшої школи для вступу до Університету Палацького (м. Оломоуц, Чеська республіка). Для цього учням 9–11 класів створюються оптимальні умови навчання згідно вимог чеської середньої освіти, враховуючи особливості українського Державного стандарту освіти, навчальних планів, освітніх програм.

Після 24 лютого 2022 року світова карта міграції зазнала суттєвих змін, в результаті яких утворився значний відтік потенційних інтелектуальних ресурсів з українських закладів освіти всіх рівнів, при чому це стосується як потенційних споживачів освітніх послуг, так і викладачів та наукових співробітників. Все це ще більше загострило питання конкурентоздатності та використання сучасних підходів до освітнього процесу, в тому числі зміни моделі управління закладами освіти.

Інтернаціоналізація як послідовний процес передбачає перш за все відкриття національного ринку освітніх послуг. І на даному етапі українські приватні заклади середньої освіти можуть зіткнутися з конкуренцією міжнародних приватних шкіл, яка в післявоєнний період ще більш посилиться. Головною перевагою таких закладів освіти це наявність сучасних умов навчання, включаючи інклюзивне, на основі інноваційних підходів, що відповідають вимогам XXI століття. Але найбільші ризики спричиненні перш за все повномасштабною збройною агресією РФ проти України, що призвело до знищення соціальної інфраструктури освітньої сфери, призупиненням навчального процесу на тимчасово окупованих та прифронтових територіях; втратою частини педагогічного персоналу закладів освіти унаслідок мобілізації та загибелі; міграцією населення в інші регіони та країни.

Слід зазначити, що сім'ї з дітьми шкільного віку поступово починають повертатися в Україну, де переважною формою навчання залишається змішана або в дистанційному режимі. Як показала практика навчання в умовах глобальної пандемії приватні заклади середньої освіти були більш підготовленими до таких умов навчання. Тому кількість учнів в приватних закладах освіти за період 2020–2021 років збільшилась [5]. І подальша інтернаціоналізація сфери освіти як вимога для досягнення євроінтеграційних спрямувань нашої держави допоможе підвищити ефективність функціонування та, відповідно, якість навчання в українських закладах середньої освіти.

Аналізуючи закордонний досвід щодо інтернаціоналізації у контексті реалій російсько-української війни вважаємо за доцільне перейняти з певним рівнем адаптації такий досвід:

- перехід від школи знань до школи компетентностей з впровадженням на рівні закладу стратегії щодо персоналізації освіти (керівництво закладу самостійно вирішує за допомогою яких інструментів та механізмів можна досягти мету);

- поглиблення співпраці з науковою діаспорою по всьому світу (можливо через партнерські відносини містоутворюючого підприємства, громади, в тому числі використовуючи угоди по співпраці міст-побратимів);

- полегшення на державному рівні доступу до національних і міжнародних наукових інфраструктур;

– розробка МОН механізму міжнародної мобільності вчителів українських закладів середньої освіти.

Останні два пункти слід офіційно закріпити в процесі розробки на державному рівні Стратегії маркетингу послуг з середньої освіти на міжнародному освітньому ринку. Це допоможе керівникам приватних закладів освіти сформувати довгострокове бачення, яке визначає ціннісну пропозицію закладу для споживачів освітніх послуг та є компасом для керівників та партнерів закладу, які долучаються до співпраці.

Висновки. Аналізуючи світовий досвід інтернаціоналізації приватних закладів Європи, можна вважати що Україна вже робить перші кроки глобалізації ринку освітніх послуг в секторі приватної загальної середньої освіти. Для економіки країни постає питання, чи підвищувати рівень відкритості ринку цього ринку. Лібералізація ринку також вимагає підвищення компетентності та інституційної спроможності в регулюванні та реалізації обраної політики. На підставі цього Україна має провести стратегічну оцінку наступного відкриття чи захисту свого освітнього сектору.

Успішна стратегічна оцінка загроз і можливостей відкриття торгівлі освітніми послугами для іноземних постачальників вимагає:

1. Формулювання стратегій розвитку відповідного сектору освіти.

2. Визначення можливостей експорту національних освітніх послуг та можливостей їхнього доступу на ринки в інших країнах.

3. План підготовки внутрішнього ринку до іноземної конкуренції.

4. Визначення ролі уряду.

Освіта – це багатогранна справа, що характеризується безліччю спільних і розбіжних інтересів багатьох зацікавлених сторін, тому цей ринок послуг вимагає багатогранного підходу. Необхідно досягти балансу між запитами щодо захисту споживачів і реалізації права на отримання високоякісних освітніх послуг, але при цьому не закрити доступ на ринок іноземних постачальників. Головною метою має стати поступова глобалізація національного ринку освітніх послуг, зокрема і в сфері загальної середньої освіти. Інтернаціоналізація приватних закладів освіти в Україні має на меті покращення доступу до міжнародного ринку, як імпортерів, так і експортерів освітніх послуг,

скасування дискримінаційних заходів між країнами, а також між вітчизняними та іноземними постачальниками освітніх послуг. Основні напрями, які дозволять досягти мету у майбутньому це:

– поширення практики інтернаціоналізації установ «знизу вгору», а саме формування власного бачення інтернаціоналізації та стратегії з точки зору шкільної перспективи;

– прагнення до самоідентифікації та позиціонування міжнародної освіти вітчизняних початкових і середніх закладів освіти, на відміну від традиційного західно-орієнтованого підходу;

– посилення зусиль з розвитку навичок володіння другою/іноземною мовою шкільних адміністраторів, а також різноманітні перспективи для сприяння міжнародній інтеграції курсів, навчання і міжнародних обмінів;

– враховуючі що розвиток глобальних партнерств та інтернаціоналізація кампусів статистично кращі у старших класах, ніж у середніх та початкових школах, слід створювати мультикультурне середовище в початковій школі для зміцнення міжкультурних комунікативних компетенцій учнів, а також розширення їхнього кругозору;

– при обґрунтуванні стратегії інтернаціоналізації враховувати характеристики освітніх установ, таких як розмір, соціально-економічний статус району/громади та рівень підготовки вчителів.

Досвід приватних середніх міжнародних шкіл та програм в Україні доводить, що результатом є зменшення кроскультурних бар'єрів і в майбутньому можна очікувати збільшення частки українських освітніх послуг на міжнародному ринку. Безумовно є й ризики у відкритті національного ринку, але безліч нових можливостей міжнародної торгівлі освітніми послугами можна використати як інструмент для економічного відновлення та розвитку демографічного потенціалу нашої країни.

Враховуючі те, що інтернаціоналізація закладу середньої освіти та його конкурентоспроможність прямопропорційно залежать від детально продуманої маркетингової стратегії та відповідної зміни управління закладом подальші дослідження авторів будуть спрямовані на обґрунтування стратегії та позиціонування освітньої установи на міжнародному ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Антонюк В.П. Проблеми формування людського капіталу України в системі освіти та його ризики в реаліях війни. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 161–170. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).161-170](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).161-170)
2. Іваницька О., Лі, Ц., Мельниченко А. Регулювання процесів інтернаціоналізації науки та освіти: базові принципи, вимірювання, фактори впливу. *European Science*, 2021. (sge07-09), 84–90. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2021-07-09-009>
3. Литвинчук О.В., Юрківський О.Й. Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2 (104). С. 71–78. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-71-78](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-71-78)
4. Лукашенко Л. Управління закладами загальної середньої освіти в умовах війни. *Věda a perspektivy*, 2023. Vol. 1 (20). DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-1\(20\)-47-59](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-1(20)-47-59)
5. МОН України. Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність: інформаційно-аналітичний збірник. Київ: МОН України. 2021. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Osvita-v-nezalezhnij-Ukraini-19.08.2021_FINAL-1.pdf
6. Неклюєнко Т.В., Приступа М.І., Луцкевич Н.І. Соціально-демографічна криза в Україні внаслідок війни: стан, наслідки та шляхи подолання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2022. № 6 (354). С. 147–152.
7. Степаненко О., Потюк С. Інтернаціоналізація системи освіти в Україні: особливості використання зарубіжного досвіду. *Наука і техніка сьогодні* 2022. № 4 (4).

8. Хомерікі О.А. Інтернаціоналізація і інтеграція, як напрямки глобалізації освіти: процеси синтезу і диференціації. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. № 16. С. 76–84.
9. Auld E., Morris P. Science by streetlight and the OECD's measure of global competence: A new yardstick for internationalisation? *Policy Fut Educ*, 2019. 17(6):677–698.
10. Bunnell, T. The exporting and franchising of elite English private schools: the emerging “second wave”. *Asia Pacific Journal of Education*, 2008. 28(4), 383–393.
11. Bunnell, T., Courtois, A., & Donnelly, M. (2020). British elite private schools and their overseas branches: Unexpected actors in the global education industry. *British journal of educational studies*, 68(6), 691–712.
12. Bunnell, T. The crypto-growth of “International Schooling”: Emergent issues and implications. *Educational Review*, 2022. 74(1), 39–56.
13. Cajilog A. M. L., Pabalan A. P. Basic Education Through the Lens of Internationalization: The Case of Bohol Province. *International Journal of Multidisciplinary: Applied Business and Education Research*, 2023. 4(6), 2131–2165.
14. Cheng, M. M., Tang, C. W., Wang, L. C., & Chuang, H. H. School internationalization in Taiwan: constructing assessment indicators and future application. *Humanities and Social Sciences Communications*, 2023. 10(1), 1–13.
15. Cross-Border Education Research Team. Branch campus listing. *C-BERT*. 2017. URL: <http://cbert.org/resourcesdata/branch-campus>
16. Garrett, R., Kinser, K., Lane, J. E., Merola, R. International branch campuses: Trends and developments, 2016. *The Observatory of Borderless Higher Education and C-BERT*. 2016. URL: <http://www.obhe.ac.uk/documents/download>
17. Healey N.M. Transnational education: The importance of aligning stakeholders' motivations with the form of cross-border educational service delivery. *Higher Education Quarterly*, 2023. 77(1), 83–101.
18. Hui P-K. Boredom and fear in the undergraduate classroom: the medium of instruction controversy in Hong Kong. *Inter-Asia Cult Stud*, 2015. 16(2):253–262. DOI: <https://doi.org/10.1080/14649373.2015.1037082>
19. Institut Le Rosey. URL: <http://www.rosey.ch>
20. Knight J. Cross-border Tertiary Education: An Introduction, in *Cross-border Tertiary Education: A Way towards Capacity Development*, OECD Publishing, Paris, 2007. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264038493-3-en>.
21. Martinelli A. Markets, governments, communities and global governance. *International Sociology*, 2003. 18(2), 291–323.
22. Moulin, L. Do private schools increase academic achievement? Evidence from France. *Education Economics*, 2023. 31(2), 247–274. DOI: <https://doi.org/10.1080/09645292.2022.2061428>
23. Nicola T. The internationalization of US high schools: avenues for future research. *J Int Stu*. 2021. 11(2):519–526.
24. OECD. Education at a Glance. Paris. 2009. pp. 63–226.
25. Tarc P. Transnational governing for the pedagogical ideals of K-12 international education: contrasting PISA and IB. *Educ Rev* 2022. 74(1):93–113. DOI: <https://doi.org/10.1080/00131911.2021.1965095>
26. Vidovich L. Towards internationalizing the curriculum in a context of globalization: comparing policy processes in two settings. *Compare* 2004. 34:443–461. DOI: <https://doi.org/10.1080/0305792042000294823>
27. Vincent-Lancrin, S. Cross-border higher education: trends and perspectives. *Vincent-Lancrin and Kärkkäinen*, 2009. 63–88.
28. Wang F., Dong, Z., Dong J. Assessment of the Drivers and Effects of International Science and Technology Cooperation in Xinjiang in the Context of the Belt and Road Initiative. *Sustainability*, 2023. 15(2), 1497. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15021497>
29. Yemini M. Internationalization of secondary education—lessons from Israeli Palestinian-Arab schools in Tel Aviv-Jaffa. *Urban Educ*, 2014. 49(5):471–498
30. Yemini M, Cohen A. School websites as a novel internationalization assessment tool. *Educ Inf Tech*, 2016. 21(3):607–623. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-014-9343-7>
31. Ziguas, C., McBurnie, G. Transnational higher education in the Asia-Pacific region: From distance education to the branch campus. *Higher education in the Asia-Pacific: Strategic responses to globalization*, 2011. 105–122.

References:

1. Antonyuk V.P. (2022). Problemy formuvannya lyudskoho kapitalu Ukrainy v systemi osvity ta yoho ryzyky v realiyakh viyny. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy*. № 1 (42). P. 161–170. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).161-170](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).161-170)
2. Ivanytska O., Li T.S., Melnychenko A. (2021). Rehulyuvannya protsesiv internatsionalizatsiyi nauky ta osvity: bazovi pryntsypy, vymiryuvannya, faktory vplyvu. *Yevropeyska nauka*, (sge07-09), 84–90. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2021-07-09-009>
3. Lytvynchuk O.V., & Yurkivskyy, O.Y. (2023). Mihnatsiyni protsesy v Ukrainy: zahrozy v umovakh rosiysko-ukrayinskoyi viyny. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya*, 2 (104), 71–78. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-71-78](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-71-78)
4. Lukashenko L. (2023). Upravlinnya zakladamy zahalnoyi serednoyi osvity v umovakh viyny. *Věda a perspektivy*, 1 (20). DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-1\(20\)-47-59](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-1(20)-47-59)
5. MON Ukrainy (2021). Osvita v nezalezhnij Ukraini: rozvytok ta konkurentospromozhnist: informatsiyno-analitychnyy zbirnyk. Kyiv: MON Ukrainy. Available at: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Osvita-v-nezalezhnij-Ukraini-19.08.2021_FINAL-1.pdf
6. Neklyuyenko T.V., Prystupa, M.I., & Lutskevych, N.I. (2022). Sotsialno-demografichna kryza v Ukraini vnaslidok viyny: stan, naslidky ta shlyakhy podolannya. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka : Pedahohichni nauky*. № 6 (354). S. 147–152.
7. Stepanenko O., Potyuk S. (2022). Internatsionalizatsiya systemy osvity v Ukraini: osoblyvosti vykorystannya zarubizhnogo dosvidu. *Nauka i tekhnika sohodni*, 4 (4).
8. Homeryky O.A. (2012). Internatsionalizatsiya ta intehratsiya, yak napryamky hlobalizatsiyi osvity: protsesy syntezy i dyferentsiatsiyi. *Aktualni problemy sotsiologiyi, psykholohiyi, pedahohiky*, 16, 76–84.
9. Auld E., Morris P. (2019). Science by streetlight and the OECD's measure of global competence: A new yardstick for internationalisation? *Policy Fut Educ* 17(6):677–698.
10. Bunnell, T. (2008). The exporting and franchising of elite English private schools: the emerging “second wave”. *Asia Pacific Journal of Education*, 28(4), 383–393.
11. Bunnell, T., Courtois, A., & Donnelly, M. (2020). British elite private schools and their overseas branches: Unexpected actors in the global education industry. *British journal of educational studies*, 68(6), 691–712.

12. Bunnell, T. (2022). The crypto-growth of “International Schooling”: Emergent issues and implications. *Educational Review*, 74(1), 39–56.
13. Cajilog, A. M. L., & Pabalan, A. P. (2023). Basic Education Through the Lens of Internationalization: The Case of Bohol Province. *International Journal of Multidisciplinary: Applied Business and Education Research*, 4(6), 2131–2165.
14. Cheng, M. M., Tang, C. W., Wang, L. C., & Chuang, H. H. (2023). School internationalization in Taiwan: constructing assessment indicators and future application. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1–13.
15. Cross-Border Education Research Team. (2017). Branch campus listing. *C-BERT*. Available at: <http://cbert.org/resourcesdata/branch-campus>
16. Garrett, R., Kinser, K., Lane, J. E., & Merola, R. (2016). International branch campuses: Trends and developments, 2016. *The Observatory of Borderless Higher Education and C-BERT*. Available at: <http://www.obhe.ac.uk/documents/download>
17. Healey, N. M. (2023). Transnational education: The importance of aligning stakeholders' motivations with the form of cross-border educational service delivery. *Higher Education Quarterly*, 77(1), 83–101.
18. Hui P-K (2015) Boredom and fear in the undergraduate classroom: the medium of instruction controversy in Hong Kong. *Inter-Asia Cult Stud* 16(2):253–262. DOI: <https://doi.org/10.1080/14649373.2015.1037082>
19. Institut Le Rosey. Available at: <http://www.rosey.ch>
20. Knight, J. (2007), Cross-border Tertiary Education: An Introduction, in *Cross-border Tertiary Education: A Way towards Capacity Development*, OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264038493-3-en>
21. Martinelli, A. (2003). Markets, governments, communities and global governance. *International Sociology*, 18(2), 291–323.
22. Moulin, L. (2023). Do private schools increase academic achievement? Evidence from France. *Education Economics*, 31(2), 247–274. DOI: <https://doi.org/10.1080/09645292.2022.2061428>
23. Nicola T (2021) The internationalization of US high schools: avenues for future research. *J Int Stu* 11(2):519–526.
24. OECD (2009). *Education at a Glance*. Paris. pp. 63-226.
25. Tarc P (2022) Transnational governing for the pedagogical ideals of K-12 international education: contrasting PISA and IB. *Educ Rev* 74(1):93–113. DOI: <https://doi.org/10.1080/00131911.2021.1965095>
26. Vidovich L (2004) Towards internationalizing the curriculum in a context of globalization: comparing policy processes in two settings. *Compare* 34:443–461. DOI: <https://doi.org/10.1080/0305792042000294823>
27. Vincent-Lancrin, S. (2009). Cross-border higher education: trends and perspectives. *Vincent-Lancrin and Kärkkäinen*, 63–88.
28. Wang, F., Dong, Z., & Dong, J. (2023). Assessment of the Drivers and Effects of International Science and Technology Cooperation in Xinjiang in the Context of the Belt and Road Initiative. *Sustainability*, 15(2), 1497. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15021497>
29. Yemini M. (2014) Internationalization of secondary education – lessons from Israeli Palestinian-Arab schools in Tel Aviv-Jaffa. *Urban Educ* 49(5):471–498.
30. Yemini M., Cohen A. (2016) School websites as a novel internationalization assessment tool. *Educ Inf Tech* 21(3):607–623. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-014-9343-7>
31. Ziguas, C., & McBurnie, G. (2011). Transnational higher education in the Asia-Pacific region: From distance education to the branch campus. *Higher education in the Asia-Pacific: Strategic responses to globalization*, 105–122.